

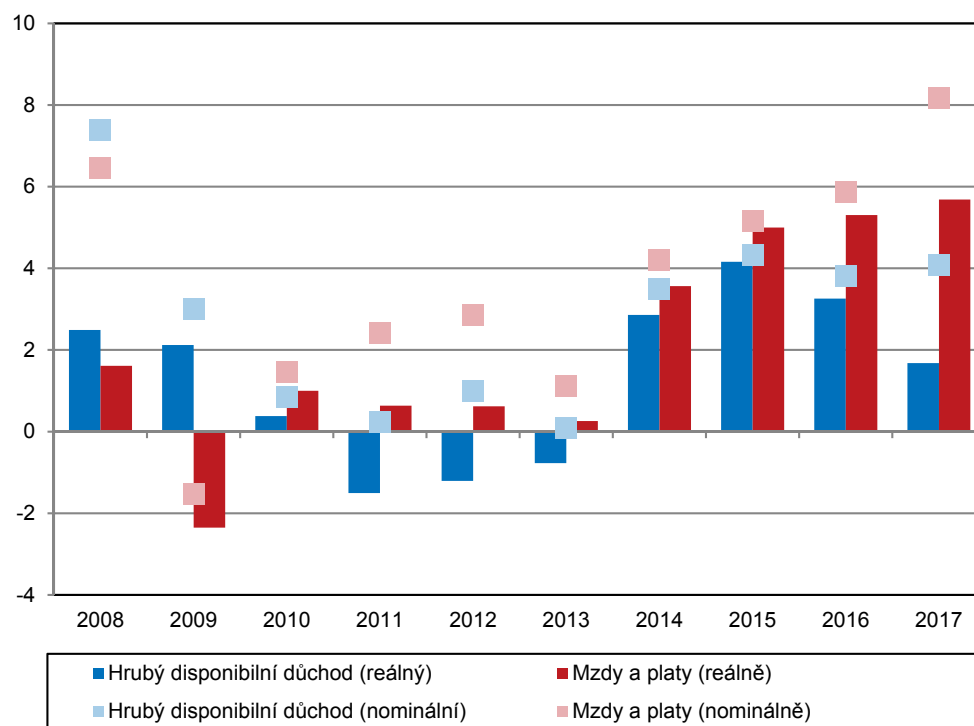
8. Domácnosti

8.1 Příjmy domácností

Příjmy domácností loni rostly poměrně silně. Na rozdíl od minulých let se na jejich reálném navýšení výrazněji projevoval růst cenové hladiny

Domácnosti loni čerpaly z rostoucího výkonu ekonomiky i ze souvisejícího pnutí na trhu práce. Výše hrubého disponibilního důchodu (HDD) domácností dosáhla 2 575,3 mld. korun a meziročně se zvýšila o 100,9 mld. (4,1 %). V porovnání s lety 2014–2016 se výrazněji zvětšil rozdíl mezi reálným a nominálním růstem HDD. V uvedeném období mezera nepřekonalala 1,0 p. b. (v roce 2015 to bylo jen 0,2 p. b.), a tak se i nižší zvýšení příjmů přímo promítalo do reálně kupní síly domácností. Loni se po očištění o cenové vlivy růst HDD zredukoval na o 2,4 p. b. na 1,7 %¹. To je nejméně za poslední čtyři roky. Na příjmy domácností lze pohlížet i prostřednictvím hrubého upraveného disponibilního důchodu, který obsahuje i naturální sociální transfery. Jeho úroveň se loni zvýšila o 4,8 %, samotná hodnota naturálních sociálních transferů pak o 8,2 % (nejvíce od roku 2003). Na zrychlení tempa se promítlo výrazné zvýšení mezd pracovníků veřejného sektoru, které se pak projevovalo na hodnotě poskytnutých služeb.

Graf č. 8.1.1 Hrubý disponibilní důchod a mzdy a platy (meziroční růst v %)

Zdroj: CSÚ

Růst mezd a platů byl hlavním faktorem zvyšování disponibilních příjmů domácností.

Největší částí HDD domácností jsou náhrady zaměstnancům. Ty sestávají ze samotných mezd a platů a sociálních příspěvků placených zaměstnavateli a loni dosáhly 2 126,4 mld. korun. Objem samotných vyplacených mezd a platů se nominálně zvýšil o 8,2 %. V reálném vyjádření tato úroveň byla 5,7 %, což je společně s reálným růstem z roku 2005 nejvyšší hodnota za dostupnou časovou řadu. Ve směru růstu HDD působily i hrubý provozní přebytek a hrubý smíšený důchod. Jejich příspěvek byl však nejnižší za poslední čtyři roky. Důvodem je jen mírný nárůst objemu hrubých smíšených důchodů (zachycují příjmy z podnikání drobných podnikatelů zařazených do sektoru domácností). Ten loni vzrostl o 2,3 mld. korun, což je nejméně za poslední čtyři roky. Meziročně se totiž téměř

¹ Reálný růst vypočítán pomocí deflátoru výdajů na spotřebu domácností.

nezměnil počet osob samostatně výdělečně činných a růst zaměstnanosti se projevil výhradně na počtu zaměstnanců. Naopak hrubý provozní přebytek (zachycuje hodnotu produkce domácností pro vlastní spotřebu a rovněž imputované nájemné a poskytování služeb bydlení) se zvýšil o 15,3 mld. korun (7,1 %), což je nejvíce od roku 2008. Jeho výrazný nárůst pravděpodobně odrážel prudký růst cen nemovitostí zachycený v imputovaném nájemném.

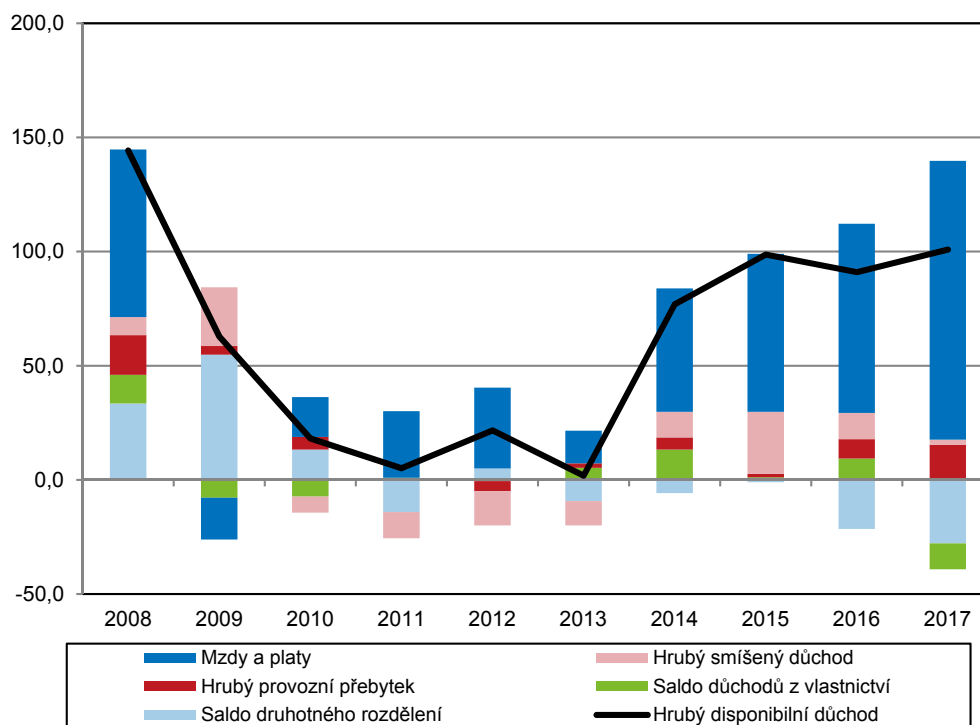
Kladné saldo důchodů z vlastnictví loni pokleslo.

Důchody z vlastnictví v českém prostředí nejsou velkou položkou HDD domácností. Celková hodnota těchto příjmů se v minulém roce snížila o 10,1 mld. korun a dosáhla 165,0 mld. Na druhé straně důchody z vlastnictví, které domácnosti musely vyplácet, se mírně zvýšily, což ve výsledku vedlo ke snížení salda důchodů z vlastnictví o 11,3 mld. korun. To je první pokles od roku 2012 a větší než v krizových letech 2009 a 2010. Důvodem snížení příjmů z vlastnictví byla opětovná redukce položky úroky o 2,5 mld. (navzdory loňskému zlomu ve vývoji úrokových sazeb čtvrtá v řadě). Dalším byl výrazný nárůst výše reinvestovaných zisků v roce 2016. Loňský návrat na obvyklou úroveň pak znamenal meziroční propad o 21,9 mld. korun. Naopak hodnota rozdělovaných důchodů společností domácnostem se loni zvýšila o 12,8 mld.

Příznivý vývoj ekonomiky vedl k navyšování objemu odvedených daní i sociálních příspěvků. Výsledkem bylo snížení kladného salda druhotného rozdělení.

Kladné saldo druhotného rozdělení v roce 2017 meziročně pokleslo o 27,8 mld. korun. Tato položka zahrnuje především různé sociální příspěvky a na druhé straně odvedené daně. Podobně jako v předchozím roce se projevil úspěšný vývoj ekonomiky, zejména vyšší objem odvedených daní z důchodů a jmění (nárůst o 22,2 mld. korun). Díky prudkému růstu mezd se výrazně navýšily i odvedené sociální příspěvky (o 60,7 mld.). Sociální příspěvky a dávky vyplacené domácnostem loni činily 623,4 mld. korun a zvyšovaly se (zejména kvůli valorizaci důchodů). Narostly o 17,4 mld. korun, což je více než v roce 2016. Ostatní běžné transfery dosáhly 244,0 mld. korun a zvýšily se o 27,5 mld. korun.

Graf č. 8.1.2 Hrubý disponibilní důchod domácností
(meziroční změna v mld. korun.)

Zdroj: ČSÚ

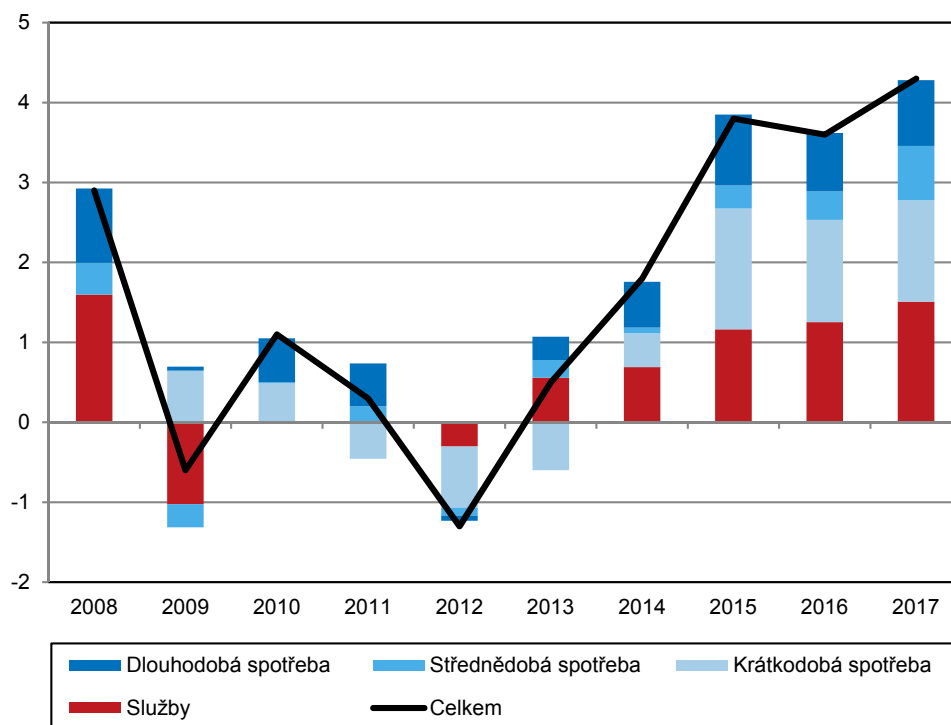

8.2 Výdaje domácností

Výdaje domácností na spotřebu rostly loni rychleji než disponibilní příjmy. To vedlo ke snížení míry úspor.

Výdaje domácností na konečnou spotřebu v běžných cenách v roce 2017 dosáhly 2 362,1 mld. korun. Reálně se spotřební výdaje domácností zvýšily o 4,3 %, což byla nejvyšší hodnota od roku 2003. Domácnostem totiž nahrával vysoký růst výdělků a stále poměrně mírný růst cenové hladiny. Období konjunktury v letech 2005–2007, se kterým bývá současná ekonomická situace srovnávána, bylo doprovázeno nižší reálnou dynamikou spotřeby domácností. Zároveň v minulém roce rostly spotřební výdaje rychleji, než výše disponibilního příjmu domácností. Výsledkem bylo snížení míry úspor na 9,4 % (11,6 % v roce 2016), což byla nejnižší hodnota od roku 1994. Naopak míra investic se zvýšila na 9,3 % (nejvyšší od roku 2010). Srovnání se zbytkem Evropské unie (dostupné jen do roku 2016) ukazuje, že mírou úspor se Česko v roce 2016 řadilo přibližně doprostřed žebříčku a mírně nad průměr celé unie. Loňský pokles by však domácí ekonomiku měl posunout do podprůměru (podle dostupných údajů byla míra úspor v EU těsně pod 10 %). Míra úspor má mezi evropskými zeměmi poměrně velký rozptyl. V roce 2016 se pohybovala od -2,3 % na Kypru až na 20,4 % v Lucembursku.

Graf 8.2.1 Příspěvky jednotlivých složek spotřeby domácností k celkovému meziročnímu růstu (objemové indexy, příspěvky v p. b., růst v %)

Zdroj: ČSÚ

Domácnosti si ve zvýšené míře pořízovaly trvanlivé statky, ale rovněž služby.

Celkový růst výdajů na spotřebu byl podpořen silnou dynamikou všech jejích složek. Domácnosti měly poměrně pozitivní očekávání budoucího ekonomického vývoje, což vedlo ke zrychlení růstu výdajů na trvanlivé² statky. Výdaje na zboží dlouhodobé spotřeby vzrostly o 9,0 %³, u střednědobé spotřeby se tempo výrazně zvýšilo z 5,4 % v roce 2016 na loňských 10,0 %. Jde o mimořádně vysoký údaj, který značně přesahuje stejná čísla za období 2005-2007. Tento posun také stál za

² Obecně jsou trvanlivé statky ty, které lze používat opakovaně nebo kontinuálně po časové období jednoho roku a více. Dělíme je na statky dlouhodobé spotřeby, kam se řadí mimo jiné motorová vozidla, nábytek, ledničky, pračky, hudební vybavení, počítačové vybavení či šperky a střednědobé spotřeby, která zahrnuje oblečení, obuv, potřeby v domácnosti, vybavení pro sport a knihy.

³ Údaje o spotřebě podle trvanlivosti i účelové struktury výdajů jsou v národním pojetí

zrychlením celkové dynamiky. Růst spotřeby netrvanlivých statků⁴, který obvykle bývá v čase vyhlazený a mírnější, se udržel na tempu předchozího roku a dosáhl 3,1 %. Rostoucí chuť domácností utrácet se však projevila na tempu výdajů na služby, které dosáhlo 3,5 % (nejvíce od roku 2008).

Vzhledem k vrcholu hospodářského cyklu se výdaje domácností více soustředily na zbytné statky.

Účelová struktura spotřebních výdajů domácností je v čase poměrně stálá, její krátkodobé fluktuace však výrazně souvisí s ekonomickým cyklem. Vzhledem k probíhajícímu vrcholu konjunktury se loni výrazněji zvyšovaly výdaje domácností na tzv. zbytné statky. Asi nejmarkantnější bylo zrychlení reálného růstu výdajů na oblečení a obuv na 13,2 % (6,7 %). Pokračovalo poměrně silné zvyšování výdajů na rekreaci, kulturu a sport (6,4 %). Zvýšená míra cestovního ruchu pomohla rovněž stravování a ubytování (5,1 %), kde zaznamenaly výrazný růst především výdaje na ubytovací služby (8,9 %).

Loni zesílil růst výdajů na bydlení a energie.

Z výdajů, které domácnosti nemohou ve větší míře omezit, se nejvýrazněji projevovalo bydlení, voda, energie a paliva. Jde o největší položku výdajů domácností a obvykle je její dynamika velmi mírná. Loni však výdaje na bydlení a energie vzrostly o 3,0 %. Projevil se totiž 9,3% nárůst výdajů na nájemné z bytu, stejně jako zvýšené náklady na běžnou údržbu a opravy bytu (11,6 %). Již čtvrtým rokem pokračoval silný růst výdajů na dopravu (7,4 %). Projevily se hlavně nákupy dopravních prostředků, které se zvýšily o 10,1 % (jde o třetí dvojciferný růst v řadě). Tempo růstu výdajů na potraviny a nealkoholické nápoje se mírně zpomalilo a dosáhlo 3,4 % (5,1 % v roce 2016 bylo pro tuto spotřební položku netypicky vysoké). Domácnosti v roce 2017 rovněž obdržely a spotřebovaly 556,8 mld. korun ve formě naturálních sociálních transferů⁵. Z toho 72,2 % tvořila netržní produkce vládních institucí a neziskových institucí sloužících domácnostem (NISD) a 27,8 % tržní produkce nakoupená vládními institucemi a NISD.

V roce 2017 se zvýšila míra investic domácností.

Výdaje na tvorbu hrubého fixního kapitálu domácností v roce 2017 dosáhly 235,3 mld. korun a nominálně se zvýšily o 6,0 %. To je však o 4,4 p. b. nižší tempo než v roce 2016. Loňské tempo však překročilo růst příjmů domácností a tak došlo ke zvýšení míry investic na 9,3 %. To Česko posouvá do mírného nadprůměru mezi evropskými zeměmi. Průměr EU činil v roce 2016 7,8 %, loni mírně překročila 8 %. Zároveň je pro evropské země míra investic rozptýlená méně než výše zmiňovaná míra úspor. Nejvyšší úroveň dosáhla v Nizozemí (11,2 %) a nejnižší v Lotyšsku (4,5 %).

Oproti roku 2016 však růst investiční aktivity poklesl, což zčásti korespondovalo s nižší dynamikou na hypotečním trhu.

Domácnosti investují hlavně do obydlí (více než 75 % jejich investiční aktivity). Ostatní investiční položky, které se objevují u sektoru domácností, jsou výsledkem investic podnikatelů zařazených do sektoru domácností. Ti investují hlavně do strojů a zařízení a dopravních prostředků. Propojení současného vývoje investiční aktivity domácností s trhem nemovitostí nahrává i podobná dynamika investic a poptávky po hypotečních úvěrech. Podle údajů ČNB v roce 2017 došlo ke zlomu v poskytování nových hypotečních úvěrů. V druhé polovině roku meziročně klesal objem nově poskytnutých hypotečních úvěrů (celkově byl objem nových hyp. úvěru loni o 1,5 % nižší než v roce 2016) a rovněž počet nových úvěrových smluv. Celkem bylo vydáno o 19,0 tisíc nových smluv méně než v roce 2016 (9,0 %). Tento vývoj rovněž dokládá rostoucí průměrnou výši poskytnutých úvěrů.

⁴ Jedná se o potraviny, nápoje, tabák, farmaceutické výrobky, pohonné hmoty, kosmetiku apod.

⁵ Jde o transfery od vládních institucí nebo NISD. Představují hodnotu zboží a služeb poskytnutých zejména ve formě zdravotní a sociální péče, vzdělání, bydlení.

